

erat ad radices atriorum templi. Transtulit autem eam, non quia illicitum erat ei domum David habitare; habitaverat enim ibi ante exstructam hanc domum, et quidem dum arca in illa domo erat. Item ipse David cum uxoribus suis ibi habitaverat; nec domus, in qua habitabat, proprie erat locus arcae, sed vicinus et quasi contiguus; nec polluebatur locus arcae, polluta, v. g., per mortem alicujus domo David. Transtulit ergo eam ex reverentia supererogatoria: domus enim David, saltem ubi arca fuerat constituta, censebatur fuisse sanctificata ob praesentiam arcae; unde honestius erat nullam ibi manere feminam.

P. 2. quandonam et quae holocausta obtulerit Salomon hic γ . 12.

R. Cum III Reg. IX, 25, ubi ponitur eadem haec historia, legatur: *Offerebat quoque Salomon (id est, expensas solvebat, et animalia procurabat) tribus vicibus per annos singulos holocausta, et pacificas victimas super altare quod aedificaverat Domino: non est praesumendum, quod peractis iis quae hic dicuntur, specialem instituerit solemnitatem; nam si illa facta esset, major certe haberetur mentio; suppletur hic, quandonam annue, ferendo expensas, offerri curaret holocausta aliaque sacrificia; nempe diei iuge sacrificium, et alia respective in sabbatis, calendis, tribusque majoribus solemnitatibus.*

Ea quae concernunt caput nonum pertractata sunt lib. III Reg., cap. X et XI.

CAP. X, X.

Populus a Roboam Salomonis filio postulat minui jugum tributorum durissimum, a patre illi impositum; qui sequens consilium juvenum, duriora minatur. Hinc decem tribus, eo relicto, regem sibi creant Jeroboam. Cumque Roboam vi armata vellet recuperare regnum decem tribuum, jussu Dei cohibetur per Seimeiam prophetam.

QUESTIO PRIMA. — AN ROBOAM CONVOCAVERIT OMNES OMNINO SUOS BELLATORES.

Cap. X, 4: *Pater tuus durissimo jugo nos pressit, etc.* Haec de servitute stricte dicta nequaquam intelliguntur (cum de Salomone III Reg. IX, 22, dicatur: *De filiis autem Israel non constituit servire quemquam*), sed de exactione nimia pecuniarum, quas ipse Salomon uxorum suarum luxui et cultui idololatrici inutiliter dilapidaverat.

γ . 5: *Qui ait: Post tres dies revertimini ad me.* Prudentissima erat haec induciarum petitio, prudentissima quoque seniorum consultatio, et responsio; cui si acquievisset Roboam nec timidus praecipiti juniorum consilio fuisset abreptus, magnam regni partem non amisisset.

γ . 10: *Minimus digitus meus grossior est lumbis patris mei.* γ . 11: *Pater meus cecidit vos flagellis: ego vero caedam vos scorpionibus.* Adagiales sunt haec et hyperbolicae locutiones, quarum prima potentiam suam ultra majestatem Salomonis jactabundus attollit,

et justas populi preces contemnit: secunda vero jugum populi a se aggravandum comminatur. Populus autem haec audiens, indignatus est, et recedentes a domo David decem tribus; regem sibi elegerunt Jeroboam. Hoc autem videns Roboam, misit ad eos Aduram, quem, γ . 18, *lapidaverunt filii Israel, et mortuus est.* Nullo hic titulo ab homicidio excusari queunt Israelitae, missum a Roboamo Aduram lapidantes; cum omni juri repugnet, missum ad hostes caduceatorem interficere. Interim Roboam volens ad se reducere decem tribus,

Cap. XI, 1: *Convocavit universam domum Juda et Benjamin, centum et octoginta millia bellantium.* Circa hunc textum inquiri solet an omnes bellatores Roboam hic convenerint. Ad quod quaesitum

R. negative; 1. quia I Paralip. XXI in sola tribu Juda inventa sunt *quadringenta septuaginta millia*, et II Reg. XXIV: *quingenta millia pugnatorum.* Atqui ille numerus tempore Salomonis crevisse potius videtur quam decrevisse: cum toto ejus tempore pax plena fuerit Israelitis; ergo, etc.

2. Quamvis aequaliter decrevisse supponeretur, decrescencia illa saltem per filios Benjamin fuisset suppleta: ergo plures habebat, quam centum octoginta millia.

3. Quia viginti ad summum annis postea Abia filius Roboam, de tribu Juda et Benjamin habuit virorum electorum quadringenta millia, ut patet infra, cap. XIII, 5: ergo signum est, quod pater ejus universim habuerit plures, quam centum octoginta millia.

Consequentia patet: quia inconceptibile est, quod tempore viginti annorum illae tribus excrevisset ad ducenta viginti millia electorum bellatorum, maxime cum inter Roboam et Jeroboam bellum fuerit continuum. Unde ad summum dici posset, quod in hoc casu convenerint omnes et singuli Roboami bellatores electi. Sed nec hoc absolute sequi, patebit infra.

Obj. I. In textu supra citato dicitur, quod Roboam convocaverit *universam domum Juda et Benjamin.* Ergo in universa Juda et Benjamin non erant plures, quam centum octoginta millia bellatorum.

R. neg. conseq.; quia termini *universus* et *omnis* non semper sumuntur pro singulis generum, sed non raro pro multis, aut generibus singulorum: quod hic fieri putamus propter fundamenta supra allegata.

Obj. II. Sciebat Roboam, quod decem tribus contra ipsum essent congregatae; atqui licet omnes et singulos suos bellatores congregatos habuisset, decem tribus fuissent numero superiores; ergo convocavit omnes et singulos.

R. neg. conseq.; quia cum res non pateretur moram, sed consilium, ut aiunt, esset in arena capiendum, contentus fuit istis centum octoginta millibus congregatis.

Nec timebat majorem aliorum numerum, cum utramque tribum, sibi adhaerentem, sciret esse bellicosissimam: nam sola tribus Juda contra reliquas propugnavit Davidem, II Reg. II. Item sola tribus Ben-

jamin, Judic. XX, restitit reliquis undecim tribubus, et illas his profligavit.

Denique fecit Roboam, quod in subitaneis casibus fieri solet, in quibus subito convocantur parati, et successu temporis succedunt alii; quod forte etiam postea facere intendebat Roboam.

Obj. III. Potuit Abia habere quadringenta millia virorum, et David quingenta millia, computando omnes, qui habebant aetatem praeliandi, licet non omnes essent bellatores. Atqui in hoc apparatu bellico Roboami agitur de solis bellatoribus; ergo a numero, qui erat sub Abia, nulla ducitur consequentia; ac consequenter hinc ruit ante data probatio.

R. neg. maj; quia infra, cap. XIII, 5, dicitur quod *haberet bellicosissimos viros, et electorum quadringenta millia.* Patuit hoc, quia *Jeroboam instruxit e contra aciem octingenta millia virorum, qui et ipsi electi erant, et ad bella fortissimi.* Et quamvis Jeroboam, ibidem, γ . 13, *ignorantem Judam suo ambiebat exercitu*, tamen, γ . 17, *percussit eos Abia, et populus ejus plaga magna: et corruerunt vulnerati ex Israel quingenta millia virorum sortium.* Ergo sub Abia erant bellatores fortissimi. Sub Davide quoque, qui de Juda inventi sunt, I Paralip. XXI, 5, vocantur bellatores. In supposito tamen, quod sub Davide non soli bellatores essent computati, numerus ille sub Roboam ex tribu Benjamin facile fuisset suppletus.

Ex jam dictis manifestum videtur, quod Roboam, volens ad se reducere decem tribus, nequidem convocaverit omnes bellatores suos electos: nam si hi non excessissent numerum hic expressum, quomodo Abia, infra, cap. XIII, potuisset in exercitu suo habere quadringenta millia virorum electorum? etc.

QUESTIO II. — QUOMODO VERA SINT HAEC VERBA γ . 4: *Qui cum audissent sermonem Domini, reversi sunt, nec perreperunt contra Jeroboam.*

Ratio dubii est, quod cap. seq., γ . 15, item III Reg. XIV, 20, dicatur: *Fuitque bellum inter Roboam et Jeroboam cunctis diebus.*

R. Juxta mandatum Domini admonitus Roboam cum populo suo, primo triennio viriliter Deo servavit, confluentibus ad eum cunctis levitis ex toto Israel, nec bellum aliquod Jeroboamo intulit: sed post triennium viribus suis nimium fretus, neglectoque Dei cultu et imperio, contra regem Israel (ut aliqui putant) bellum instauravit.

Verumtamen cum Scriptura nullam faciat expeditionis bellicae mentionem, et Roboam timidus fuerit ac ignavus; cumque ipse, nisi populus poenitentiam egisset, cum suis divinitus per manum Sesac regis Aegypti fuisset exterminandus, captis variis urbibus ejus, etc., dicendum videtur, bella illa et pugnas, de quibus agitur in locis praecitatis, non fuisse nisi velitationes, conterminorum excursionis et depraedationes, ita ut, v. g., qui habitabant in finibus regni Roboam, saepissime hostiliter invaderent viciniores sibi, habitantes in regno Jeroboam, et e contra, prout aliquando fieri solet inter duorum inimicorum regum vicinos incolas.

P. an peccaverit Roboam, dum γ . 22 constituit Abiam regem.

Ratio dubitandi est, quod Abia non esset primogenitus, utpote natus ex conjuge tertia Maacha, quam specialiter dilexit Roboam; ut liquet ex γ . 20 et 21.

Confirmatur hoc et modo loquendi Scripturae, in qua dicitur, quod Roboam *cogitabat ipsum facere regem*, addita etiam causa, *quia sapientior et potentior fuit super omnes filios ejus*: nam vox *cogitabat* importat certam propensionem et specialem ordinationem: quae certe necessaria non fuisset, si Abia fuisset primogenitus, eique de jure regnum competisset.

R. Roboam non peccasse constituendo Abiam regem, licet primogenitus non esset: quia jus regni de stricto jure tunc non competeat primogenitis.

Quod ex nimis forte inordinato conjugis amore id fecerit, culpari posset in Roboam; sed cum Scriptura exprimat eum fuisse permotum, quia Abia sapientior fuit et potentior super omnes filios ejus: ab illa suspitione sufficienter vindicatur.

CAPUT XII.

Roboam ad idololatriam deflectens vindicem Dei natum persentiscit, dum Sesac rex Aegypti, captis munitissimis civitatibus Juda, diripit Jerusalem, sublato regis ac templi thesauro, etc.

QUESTIO UNICA. — QUIS FUERIT ISTE SESAC REX AEGYPTI, ET AN PECCAVERIT INVADENDO ROBOAM.

Vers. 1: *Cum roboratum fuisset regnum Roboam et confortatum, dereliquit legem Domini, et omnis Israel cum eo.* Nomine omnis Israel hic intelligenda est bina tribus, Juda scilicet et Benjamin: reliquae enim decem a quinquennio circiter a cultu Dei defecerant per Jeroboamum, aedificatos vitulos adorantes in Bethel et Dan.

Dicitur, *omnis Israel*: quia bina illa tribu jam cultum Dei deserente, verum erat, quod omnis Israel dereliquisset legem Domini, non quidem incipiendo, sed complendo.

Non debet tamen *omnis* in stricta latitudine accipi: quia tam ex decem tribubus, quam ex his duabus multi persisterunt in cultu Dei. Et quidem de tribu Juda et Benjamin id insinuat hic γ . 12, in quo dicitur: *Siquidem et in Juda inventa sunt opera bona.* De aliis etiam tribubus patet, quia multi cum sacerdotibus et levitis ascenderunt in Jerusalem, ut patet ex cap. praeced. Hinc male ex similibus locis haeretici defectionem totius Ecclesiae possibilem conarentur probare.

γ . 2: *Anno autem quinto regni Roboam ascendit Sesac rex Aegypti in Jerusalem.* Rex hic a Josepho lib. VIII Antiq., cap. 4, Susacus appellatur, qui imbelles et mulierosos devictos reges triumphali suo curru jungere solebat; quo potentiam suam patefaceret orbi universo.

Causam, ob quam Roboamum invasit, assignat Scriptura, scilicet quia Deus impietatem Roboami punire volebat. Praeter hanc aliam assignat Sallianus, nempe Jeroboam Salomonis iram fugiens, in Aegypto

duxerat uxorem, cognatam vel filiam Sesac: post mortem vero Salomonis sollicitavit Sesacum, ut Roboamum invaderet, ne ab ipso invaderetur, et regno privaretur: adeoque quod Jeroboam per se non audebat, ob interdictum Dei, per manum Sesac attentavit.

R. et dico: Sesac invadendo Roboam peccavit:

1. Quia bellum motum sine justa causa, est certo injustum; atqui ex nullo capite probari potest, quod Sesac habuerit justam belli causam; ergo.

2. Quia probabilis est sententia Saliani statim relata, nempe quod ex sola instigatione Jeroboami hoc fecerit.

3. Intentio ejus non alia fuisse videtur, quam ut ex Judaeorum spoliis ditesceret.

4. Quia videtur pactum cum Roboamo inivisse, quod foedifragus non servavit. Nam, ut observat Herodotus Halicarnassæus, et Josephus lib. VIII Antiq., cap. 4, et aliquid ex II Paralip. XII colligi potest, non armis subegit Jerusalem, sed eam illi tradidit rex Roboam, interjectis certis pactis, quæ diripiendo thesauros domus regiae, et domus Domini non servavit. Porro pactum etiam hosti suppresso, servandum esse, nisi illud ipse prius violaverit, certum est.

5. Peccavit Heliodorus II Machab. III, volendo diripere thesauros etiam profanos, in templo conservatos; ergo a fortiori Sesac diripiens sacros.

6. Poterat Sesac ex traditione novisse mirabilia, quæ fecerat Hebræorum Deus in Ægypto, quæ ipsum esse verum Deum altissime clamabant; adeoque diripiendo thesauros domus Domini, quem ut verum Deum agnoscere debebat, colligere poterat, se esse rerum sacrarum profanatorem.

Obj. I. Sesac, ut ait Scriptura sacra hic, *ŷ. 2*, ascendit in Jerusalem, quia peccaverant Domino. Atqui peccata commissa sunt justa punitionis causa; ergo habuit justam causam.

R. disting. min. Sunt justa punitionis causa ex parte Dei; concedo: ex parte Sesac; nego min.; nam quod aliis de causis motus sit Sesac ad hoc bellum, patet ex antecedentibus. Sic crimen Davidis in Uriam commissum, ex parte Dei fuit sufficiens causa, cur Semei Davidi malediceret, eique Absalom rebellaret; non ideo tamen aut maledicens servus, aut rebellis filius potest excusari. Non ergo ascendit Sesac zelo religionis, sed spiritu ambitionis: imo etiam ea de causa ascendisset, necdum a peccato immunis fuisset. Ratio est, quia sine legitima jurisdictione fecisset, quod temerarie attentasset.

Obj. II. Videtur Sesac constitutus fuisse iudex a Deo: nam ex eo quod peccaverit Juda, ascendit Sesac; quasi diceret Scriptura: Deus fecit ut ascenderet Sesac, quia Judæi peccaverant; ergo egit ut iudex; puta sicut egit Nathan cum Davide II Reg. XII.

R. neg. assumpt.; et ad probationem nego consequens. Licet enim Scriptura sic explicaretur, non sequeretur, quod Sesac egerit ut iudex: nam ex eo quod peccasset David, ascendit quoque Semei, ut malediceret Davidi. Verum quemadmodum non ideo excusatur Semei, sic nec excusandus est Sesac. Ad exemplum de Na-

than patet disparitas ex Scriptura: cum II Reg. XII, 7, ad Davidem dicat: *Hæc dicit Dominus Deus Israel*, etc. Ex quibus constat ipsum tanquam iudicem esse missum, ut proprio regis ore regem ipsum condemnaret. Deinde quamvis ut iudex missus esset Sesac, equidem hoc ipse ignorabat; adeoque agendo ut iudex, contra conscientiam delinquebat.

Obj. III. Judæi ipsum ut iudicem agnoverunt, nam ei non resisterunt.

R. neg. assumpt. Non enim ideo se non defenderunt, quia hoc illicitum putabant, sed quia ejus potentiam timebant, et majorem, si se defenderent, crudelitatem. Deinde etiam si ut iudex missus fuisset, peccavit tamen, quia ipsos invasit ut hostis, et non ut iudex, in cujus qualitate reos citare debuisset, et non nisi contumaces punire.

Obj. IV. Saltem excusari potest ut sententiæ divinae executor, in qua qualitate non necessaria erat particularis causa, sed sufficiebat justa Dei punientis voluntas: nam sic excusatus et merita consecutus est Abraham, dum voluit immolare filium suum.

R. neg. assumpt. Non enim omnes sententiæ divinae executores excusantur, sed tantum illi, qui ex mera obedientia divinam sententiam sibi intimatam exequentur. Patet hoc in Nabuchodonosore, sententiæ Dei contra Judæos executore; item in Sennacherib et aliis; et tamen hi peccaverunt dum Judæos invaserunt. Aliud est de Abraham, cui Deus aperte mandaverat filii ejus immolationem, quamque inaudita obedientia exequi paratus fuit.

CAPUT XIII.

Abia ad bellum contra Jeroboam accedens, dehortatur exercitum Jeroboam a bello contra se, cum Deum haberet ducem, quem decem tribus abjecerant; et sperans in Domino, ingentem victoriam reportat.

QUESTIO PRIMA. — QUÆ SIT ILLA, QUÆ HIC *ŷ. 2* DICITUR MICHAIA FILIA URIEL DE GABAA.

Resp. eandem esse, quæ cap. XI, 20, dicitur Maacha filia Absalom, qui in hebræo dicitur Abisalom, juxta LXX hic Abessalom, juxta alios Absolomi.

Putant aliqui quod hæc fuerit Thamar, filia Absalom, filii Davidis. Sed hæc opinio nullam habet verisimilitudinem: siquidem illa plures, quam viginti habebat annos, antequam Roboam maritus hujus Michaiæ nasceretur. Etenim II Reg. XIV, 27, tanquam formosa, adeoque habens facile 12 annos, describitur antequam Absalom rebellaret Davidi, quæ rebellio contigit trigesimo anno regni davidici. Ab hoc autem tempore usque ad nativitatem Roboami adhuc facile decem anni elapsi sunt; ut colligi potest ex his, quæ dicta sunt in lib. III Reg., cap. I et II, Quest. II, probi. III. Ergo Thamar, filia Absalom, ad minus habebat viginti duos annos dum natus est Roboam. Quis autem credat, quod tot annis, et forsitan pluribus, seniores se Roboam duxerit uxorem.

Præterea, cum mater Abiæ nullibi in Scriptura appelletur Thamar, sed vel Maacha, vel Michaiæ; inde

pariter concludi videtur, quod non fuerit Thamar filia Absalomi.

His adde, quod hæc Michaiæ esset de tribu Benjamin, scilicet ex Gabaa, cum pater ejus, qui hic vocatur Uriel, alibi Absalom, etc., dicatur De Gabaa: Absalom autem filius David erat de Juda, vel, si spectetur locus, in quo natus est, de Hebron. Unde dicendum videtur Absalom, vel potius Abisalom esse nomen potentis Benjaminitæ, qui aliter vocabatur Uriel, cujus filiam duxit Roboam, et ex ea genuit Abiam.

Ex jam dictis colligitur quod etiam non subsistat opinio illorum, qui contendunt, matrem Abiæ fuisse saltem neptem Absalomi, filii Davidis. Nam si fuisset neptis, originem suam duxisset ex stirpe Juda; quod tamen a vero alienum apparet.

QUESTIO II. — QUIS INCOEPERIT BELLUM, DE QUO AGITUR *ŷ. 2*; ET AN JUSTE PERACTUM SIT.

Putari posset bellum hoc fuisse illatum a Jeroboamo, Abia se tenente tantum defensive: sciebat enim Abia regnum Jeroboamo collatum divinitus, patrique suo prohibitum, ne bellaret contra decem tribus, ut eas ad unionem reducere posset.

Videtur etiam hoc probari ex verbis Abiæ *ŷ. 12*: *Filii Israel, nolite pugnare contra Dominum Deum patrum vestrorum, quia non vobis expedit.* Verum tamen

R. et dico 1. bellum hoc verisimilius Jeroboamo fuisse illatum ab Abia:

1. Quia *ŷ. 3*, ubi inchoatur hæc historia, sic dicitur: *Cumque iniisset Abia certamen*; ergo Abia certamen hoc inchoasse videtur.

2. Castra sua posuit Abia in monte Semeron, qui erat in Ephraim, *ŷ. 4*, adeoque sub difione decem tribuum. Atqui qui castrametatur in terra aliena, alterum invadit; ergo, etc.

Dico 2: Juste potuit Abia bellum inferre Jeroboamo: quia licet divino nutu regnum accepisset, tamen ob scelera maxima, et abductionem populi a cultu divino armis compesci potuit.

Accedit injuria illata sacerdotibus et levitis aliisque, qui, ne ad vitulos aureos duerentur, urbes et bona sua deserere debuerunt. Quæ omnia erant causa sufficiens bellum movendi.

Verisimilius etiam præcesserunt injuriæ, tum Roboamo, tum Abiæ illatæ, quas licite poterat ulcisci. Quod injuriæ præcesserint, colligi videtur ex *ŷ. 20*, ubi dicitur: *Nec valuit ultra resistere Jeroboam in diebus Abiæ*; ergo antea resisterat, non tantum se defendendo (quia hoc adhuc faciebat), sed etiam aggrediendo, quod post illam pugnam non amplius potuit.

Obj. I. Interdixerat per prophetam Deus cap. XI, 2 et seq., ne Roboam pugnaret contra decem tribus; ergo hoc non licuit Abiæ.

R. neg. consequens: quia interdictum hoc tantum fuit personale, quod non obligabat posteros Roboam. Hinc Deo specialiter terrorem decem tribus incurrente, ingentem illam victoriam Abia reportavit.

Præterea non voluit Deus punire scelera Jerobo-

mi per ipsum Roboam, forte quia nondum completa erat malitia ejus; quod tamen videtur voluisse facere per Abiam, cui specialem hanc victoriam concessit. Sic Deus non semper gravissimos etiam peccatores punit; sed sæpe, completa eorum malitia, tarditatem istam supplicii gravitate compensat.

Obj. II. Abia ipse hic *ŷ. 12* ait: *Filii Israel nolite pugnare contra Deum patrum vestrorum*; ergo supponebat eos illicite contra Deum, id est contra ejus præceptum, de quo agitur cap. XI, pugnäturos convenisse; ac consequenter præceptum illud adhuc obligabat.

R. ex verbis objectis nequaquam sequi, quod præceptum illud obligaverit posteros Roboami: nam per illa verba Abia non tangit præceptum, nec voluntatem Dei; sed conatur inducere decem tribus, ut sine bello et armis redeant ad regnum Juda, contra quod si armis pugnare pergerent, Deo patrum suorum repugnarent, cum regnum Juda illum vere coleret; sicque non tam contra Judam, quam contra Deum pugnarent.

Obj. III. Ex victoria divinitus concessa non sequitur, quod causa Abiæ fuerit justa. Quia licet Judic. XX rei essent Benjaminitæ ob scelus contra uxorem levitæ commissum, tamen de aliis undecim tribubus, justam causam habentibus, his victoriam reportarunt: ergo similiter licet triumphaverit Abia, non sequitur causam ejus fuisse justam.

R. disparitatem esse, quod victoria Benjaminitarum parta sit, Deo quidem ob occultas rationes id permittente, sed positive non cooperante. At vero hæc victoria non tantum Deo permittente, sed etiam positive cooperante, et Jeroboami exercitum perterente, facta est.

QUESTIO III. — QUALIS SIT ILLA BETHEL, QUAM CEPIT ABIA, *ŷ. 19*.

Putat Lyranus Abiam cepisse Bethel, in qua erat vitulus aureus, et gravissime peccasse, ac propterea a Domino occisum esse, eo quod vitulum et templum ejus non destruxerit: atque id probat ex *ŷ. 20*, ubi dicitur: *Nec valuit ultra resistere Jeroboam in diebus Abiæ, quem percussit Dominus, et mortuus est*, pronomen quem referendo ad Abiam. Verum cum Jeroboam juxta caput XIV lib. III Reg. regnaverit 22 annis, et in anno vigesimo Jeroboam regnare inceperit Asa, filius Abiæ, ut dicitur III Reg. XV: si ordine narrata hic velis omnia, nec de Abia, nec de Jeroboam loqueretur textus hic *ŷ. 20*; utpote cum nec tunc Abia esset mortuus, nec Jeroboam. Hinc

Nota, quod in fine vigesimi, seu circa vigesimum primum annum regni Jeroboam mortuus sit Abia, cui successit Asa. Post annum vero cum aliquibus mensibus mortuus est Jeroboam, cui successit Nadab filius ejus. Sed Baasa filius Abiæ, de domo Issachar, occiso Nadab, et omni semine Jeroboam, in decursu anni secundi Nadab, regnavit super Israel 24 annis. His positis,

R. hic anticipative narrari mortem Jeroboam.

Prob. I. Certum est, quod ipsi Jeroboamo per Abiam prophetam prædictum sit, totam ejus domum extinguendam, III Reg. XIV. Quod autem prophetia impleta sit, narratur ibidem, cap. XV, 29, nulla facta mentione de punitione Jeroboami, quam proinde hic suppleri oportuit, ut saltem alibi tanto peccato poena divinitus inflictæ nosceretur; adeoque percussus est hic Jeroboam, et post languorem, quem omnes scire poterant a Deo inflictum, mortuus est.

Prob. II. De Jeroboam hic immediate fit sermo, atque post ejus mortem narratam statim progreditur Scriptura ad confortatum regnum Abiæ. Deinde dicitur quot sibi sumpserit uxores, quot procreaverit filios, etc., et sequenti versu fit mentio de ejus morte et sepultura. Atqui non apparet verisimile, Scripturam bis in eodem libro suppletivo narrare mortem ejusdem, et interim omittere mortem alicujus impiissimi, quæ alibi descripta non est; ergo agitur hic de Jeroboam percusso, non de Abia, maxime cum post narratam hic mortem, confortatum dicatur regnum Abiæ.

Prob. III. Præcipua causa, cur a Deo percussus diceretur Abia, esset, 1. quod immolaret, vel filios Juda immolare permetteret in excelsis; 2. quod templum cum ara et vitulo non destruxisset, quando intercepti Bethel. Atqui prima causa non videtur sufficiens juxta ordinarium in Deo puniendi modum: secunda autem falso nititur supposito; ergo, etc.

Prob. prima pars minoris: Plures reges immolaverunt, vel filios Juda immolare permiserunt in excelsis, et laudantur, seclusa hac immolatione: quæ quamvis post ædificatum templum esset illicita, tamen in excelsis vero Deo dicatis, cultui divino directe non repugnabat: unde nec adorantes in eis percussi leguntur. Et licet etiam ad idola deflexerit Abia; non tam cultu proprio et personali hoc fecit, quam alieno et permissivo: sciebat enim matrem suam, et alios idola colere, nec, ut debebat, impediabat. Sed rursus juxta ordinarium in Deo procedendi modum, causa non videtur sufficiens eum visibiliter puniendi: cum nec ipsos idololatras in Juda sic punierit.

Secundam partem falso niti supposito, demonstrat Abulensis, ex eo quod communiter plures ejusdem nominis civitates in Scriptura legantur. Sic Josue XV in sola tribu Juda triplex legitur Asor, etc. Unde quamvis Abia cepit Bethel, non sequitur quod illa fuerit, in qua adorabatur vitulus. Nam si hanc Bethel cepisset, saltem Asa, qui totam terram Juda et Benjamin purgavit ab idololatria, et alii reges piissimi, ut Ezechias, illud altare non reliquissent in urbe sibi subjecta, usque ad Josiam regem.

Obj. I. Lib. III Reg., cap. XV, graviter culpatur Abia, quia ambulavit in viis patris sui Roboam; ergo propter illa peccata dicitur hic percussus a Domino.

R. neg. conseq.: quia peccata, de quibus culpatur, communia erant aliis regibus Juda, immolantibus in excelsis, et cultum Dei derelinquentibus. Proinde cura non magis reus fuerit quam Roboam, nulla est ratio suspicandi eum specialiter a Deo esse punitum,

maxime cum tunc nulla mentio fieret de pessimo exitu impiissimi Jeroboam ad cujus impietatem Abia certe non pervenit.

Obj. II. Jeroboam post Abiam vixit plus quam annum integrum; ergo non videtur hic agi de Jeroboam, sed de percusso Abia.

R. neg. conseq.: quia liber hic non agit de regibus Israel, nisi quatenus necesse est ad sciendum acta regum Juda. Cum igitur necessario hic mentio facienda esset de facto Jeroboami, nempe de bello isto in quo tam turpiter cæsus est a viris Juda, illudque contigisset ultimis annis vitæ Jeroboam: anticipative scribitur hic mors ejus, quæ aliquo post tempore accidit.

Obj. III. Abia tantum regnavit tribus annis; ergo videtur speciale aliquid hic intervenisse, cum reges alii longiori tempore viverent, nisi vel in bello occiderentur, vel divinitus punirentur.

Responderi potest, quod hic intervenerit aliquis ætas Abiæ, antequam patrum solium occuparet. Colligitur hoc ex ætate patris ejus, qui cap. XII erat 41 annorum, cum regnare cœpisset, et 17 annis regnavit. Unde non improbabiler dici potest, quod Roboam in juventute sua genuerit Abiam, de quo cap. XI dicitur, quod esset sapientior et potentior super omnes filios ejus. Deinde dum mortuus est Abia, reliquit filium Asa, capacem prudentissime regnandi; adeoque aliqualem ætatem attigerat Abia, quando cœpit regnare. Præterea occurrunt causæ naturales obviæ, v. g., morbi, ex quibus cujuscumque ætatis et conditionis homines moriuntur.

CAPUT XIV.

Abiæ mortuo succedit filius ejus pius Asa, qui idolorum cultum subvertit, et auxilio divino fretus Zaram regem Æthiopum, adversus viros Juda procedentem cum exercitu mille millium, delet usque ad internecionem.

QUESTIO UNICA. — AN, ET QUÆ EXCELSA DESTRUXERIT ASA.

Resp. et dico: Excelsa idolorum certo destruxit Asa: nam hic 2. de ipso dicitur: *Fecit autem Asa quod bonum et placitum erat in conspectu Dei sui, et subvertit altaria peregrini cultus, et excelsa; 3. et confregit statuas, lucosque succidit: 4. et præcepit Judæ ut quererent Dominum Deum patrum suorum, et faceret legem, et universa mandata: 5. et abstulit de cunctis urbibus Juda aras, et fana...* Atqui nec prima, nec ultima hujus textus verba verificari possunt, si vel unum in Juda reliquit sibi notum excelsum idololatriæ; ergo, etc.

Prob. min. Non possunt verificari prima, quia non fecisset quod bonum et placitum erat in conspectu Dei sui: nam tolerare seu permittere cultum idololatriæ erat a Deo severe prohibitum. Non etiam ultima, quia tunc aras et fana peregrini cultus, de quibus textus loquitur, non abstulisset de cunctis urbibus Juda.

His adde quod etiam III Reg. XV, 41, dicitur: *Et*

fecit Asa rectum ante conspectum Domini, sicut David pater ejus: 12, et abstulit effeminatos de terra, purgavitque UNIVERSAS SORDES IDOLORUM, quæ fecerant patres ejus.

SOLVUNTUR ARGUMENTA. — Obj. I. Asa forte non habuit sufficientem potentiam, ut omnia ista excelsa, altaria, etc., destrueret; ergo licet aliqua reliquisset, hoc non poterat ei imputari: ac consequenter si non omnia destruxisset, adhuc recte diceretur, quod fecisset illud, quod bonum et placitum erat in conspectu Dei sui: ac proinde ex textu supra citato non probatur, quod omnia sibi nota excelsa destruxerit.

R. neg. ant.: quia aggressus est peregrini illius cultus eversionem primis annis regni sui, quibus de eo hic 5. dicitur: *Et regnavit in pace.* Porro potentiores solent esse reges tempore pacis, quam belli; adeoque propter præsumptam illam impotentiam non potuisset excusari.

Præterea in immensum crevit ejus potentia, dum exercitum Zaræ Æthiopis, in quo erant decies centena millia hominum, profligavit; ergo tunc saltem titulo minoris potentia excusari non potuisset. Denique tam potens fuit, ut propriam aggrediretur matrem, quam ex augusto deposuit imperio, ut dicitur cap. seq., 16: ergo multo minus quemlibet alium reformidare debebat.

Addi potest, potentiam ejus vel ex eo patere, quod cum varias ædificaret civitates, nullum in extruendo impedimentum fuit. *Habuit autem Asa in exercitu suo portantium scuta et hastas de Juda trecenta millia, de Benjamin vero scutiariorum et sagittariorum ducenta octoginta millia, hic 7. et 8.*

Obj. II. De Asa dicitur III Reg. XV, 14: *Excelsa autem non abstulit.* Item cap. seq., 17, de temporibus Asæ scribitur: *Excelsa autem derelicta sunt in Israel.*

R. hæc intelligi de excelsis pertinentibus ad cultum veri Dei, in quibus a veris sacerdotibus offerebantur vera sacrificia, etc., juxta ritum divinitus institutum, sicut factum fuerat in tabernaculo, et jam fiebat in templo. Hæc autem excelsa Asa non abstulit, sed putavit posse permitti ad evitandum majus malum, ne populus assuetus immolare in excelsis, ad idola deflecteret. Cum eo autem optime stat, quod destruxerit omnia excelsa peregrini cultus, sive pertinentia ad cultum idolorum.

Cæterum quod verba objecta intelligi nequeant de excelsis idolorum, derelictis in Israel, patet quia statim subditur: *Cor Asæ erat perfectum* (perfectione scilicet veræ religionis) *cunctis diebus ejus.*

Obj. III. Cap. seq., 8, de Asa dicitur: *Confortatus est, et abstulit idola de omni terra Juda.* Item ibidem, 16, dicitur combussisse simulacrum Priapi, et lucam ejus et antrum destruxisse, etc. Ergo vi textuum in probatione allegatorum non habetur, quod tunc omnia idolorum simulacra, excelsa, et aras destruxerit.

R. disting. conseq. Non habetur, quod omnia etiam ignota destruxerit, vel quæ tunc non exstabant;

concedo: quæ exstabant, vel exstare sciebat; nego conseq. Unde verificantur omnia dicendo, quod Asa initio regni sui, quotquot invenire potuit, excelsa, lucos et idola destruxerit, idola frangendo et comburendo, excelsa idololatriæ devastando per altarium eversionem, portarum, et parietum destructionem, licet non omnia penitus solo æquaverit.

Quia vero hæc fecit in initio regni sui, et non nisi anno decimo quinto ingentem illam de Æthiopiis victoriam reportavit: populus potuit tempore illo intermedio, vel nova erigere, vel diruta restaurare, quæ Asa loco jam objecto iterum legitur abstulisse.

Illud vero quod 16. dicitur de combustione simulacri Priapi, item quod matrem suam deposuerit, etc., intelligi potest per recapitulationem, ita ut matrem suam ab initio regni sui e luco Priapi eiecerit, simulacrum combusserit, etc.; sed tantum cap. XV, 16 narretur, quia nempe præcedentibus versibus plurimum laudatur Asa de zelo, quem semper habuit pro cultu veri Dei, cujus manifestissimum exemplum dederat deponendo matrem, et idolum ejus cum luco succedendo, etc.

Idem etiam forte responderi posset ad ea, quæ objecta sunt ex versu 8, dicendo nimirum, quod non tunc primum idola abstulerit de Juda, sed quod videns se satis potentem, etiam destruxerit omnia idola, quæ erant in urbibus montis Ephraim, quas bellando ceperat, ut dicitur eodem versu 8: et ideo iterum Scriptura memoret ejus zelum, quo primum abstulit idola e tribu Juda et Benjamin.

Obj. IV. Josias rex, IV Reg. XXIII, destruxit non tantum excelsa et idola, a successoribus Asæ et Josaphat fabricata, sed etiam ea, quæ ædificaverat rex Salomon; ergo Asa non destruxit omnia excelsa sibi cognita.

R. neg. conseq.: nam licet excelsa Salomonis non omnino ac funditus everterit, tamen sufficienter eadem abstulit; quia idololatriæ ex eisdem cultum sustulit (quantum opus erat ad tollendum scandalum a Salomone datum) et eadem ex magna parte devastavit; vel, ut aliqui volunt, veri Numinis cultui permisit consecrari. Etenim quod Asa sensu jam dicto ista excelsa destruxerit, liquet ex Scriptura, supra de ipso asserente, quod *aras et fana sustulerit de cunctis urbibus Juda, etc.* Item ex III Reg. XV, 12, ubi dicitur, quod purgaverit UNIVERSAS SORDES IDOLORUM, quæ fecerant PATRES EIUS.

CAPUT XV.

Azarias occurrens Asæ e prælio victorioso redeunti de causa obtente victoriae reddidit certiorum, populunque adhortatur, ut fortiter agant, nec manus eorum dissolvantur. Asa propriam matrem cultui Priapi addictam regni honore exiit.

QUESTIO PRIMA. — QUANDONAM IMPLETA SIT PROPHETIA, DE QUÀ HIC 3. ET SEQ.; ET QUALE FUERIT ALTARE QUOD DEDICAVIT ASA.

Vers. 3: *Transibunt multi dies in Israel absque Deo*